

DOI 10.52260/2304-7216.2025.3(60).16
 ЭОЖ 331.5
 FTAMP 06.77.05

Ұ.Е. Абдраманова*, PhD докторанты¹

Г.Қ. Нияталиева, Э.Ф.К., профессор¹

Г.Ж. Таяуова, Э.Ф.К., профессор¹

А.А. Мухамеджанова, PhD²

Тұран Университеті, Алматы қ., Қазақстан¹

Esil University, Астана қ., Қазақстан²

*- негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: uabdramanova4@gmail.com

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ КӨШІ-ҚОН САЛАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУ: ЖАҒДАЙЫ МЕН БОЛАШАҒЫ

Мақалада Қазақстан Республикасындағы көші-қон саласының цифрландыру жағдайының қазіргі күйі талданды. Көші-қонды мемлекеттік басқару тетіктеріне заманауи цифрлық технологиялар мен ақпараттық-техникалық құралдарды енгізу жаһандық цифрлық ауысу және экономика үшін көші-қон факторының өсіп келе жатқан рөлі контекстінде объективті түрде сөзсіз екендігі көрсетілді. Зерттеу мақсаты - Қазақстан Республикасының көші-қон саласындағы цифрлық ауысу жағдайын талдау болып табылады. Қойылған міндеттерді шешу үшін жалпы ғылыми әдістер мен тәсілдер, соның ішінде салыстырмалы, сандық талдау және статистикалық деректерді талдау әдістері қолданылды. Цифрландыруды дамытудың мемлекеттік бағдарламалары құрылатыны, құқықтық реттеу мен қауіпсіздікті жетілдіру бойынша міндеттер қойылатыны анықталды. Экономика процестерін цифрландыру өмірдің барлық салаларын, соның ішінде көші-қон процестерін қамтитыны және мемлекеттік басқару органдарына, азаматтарға, бизнеске үлкен артықшылықтар бере алатыны көрсетілді. Соңғы жылдардағы Қазақстандағы көші-қон жағдайы мен көші-қонды реттеу коэволюциясына шолу жасалды. Саяси-құқықтық шешімдер мен көші-қон саласын цифрландыру практикасын қатар қарау арқылы ағымдағы нәтижелер мен қиындықтар жинақталды. Көші-қон рәсімдерін жеңілдетуге және азаматтар мен мемлекеттік органдар арасындағы өзара іс-қимылдың ашықтығын арттыруға бағытталған қолданыстағы цифрлық платформалар талданды. Көші-қон ағындарын басқаруға және көші-қон процестерінің мониторингін цифрлық шешімдерді одан әрі енгізу перспективалары қарастырылды. Зерттеу нәтижелері көші-қон саласын цифрландырудың қазіргі жағдайын жақсарту бойынша нақты ұсыныстар беруге мүмкіндік берді.

Кілт сөздер: көші-қон, көші-қонды реттеу, цифрлық трансформация, көші-қон есебі, сандық платформа, сандық профиль, сандық технологиялар.

Ключевые слова: миграция, миграционное регулирование, цифровая трансформация, миграционный учет, цифровая платформа, цифровой профиль, цифровые технологии.

Keywords: migration, migration regulation, digital transformation, migration accounting, digital platform, digital profile, digital technologies.

JEL F22

Кіріспе. Цифрландыру көші-қон саласында өте қысқа мерзімде болашақтан жаһандық үрдіске айналды, оған көптеген факторлар әсер етті. Алдымен, соңғы он жылда қоғамдық қатынастардың жалпы саласында цифрлық өзгерістер айтарлықтай жылдамдады. Бұған жаңа технологияларды енгізу – Big Data, жасанды интеллект, блокчейн және басқалары, мәліметтер қорын жаһандық біріктіру, ақпаратты ұсыну, өңдеу және бөлісу стандарттарын бірыңғайландыру, ұлттық және мемлекетаралық деңгейлерде цифрлық байланыстарды нығайту жұмыстары, сонымен қатар цифрлық платформалар негізінде әртүрлі субъектілер – жеке тұлғалар, ұйымдар, мемлекеттер арасында мүлдем жаңа өзара әрекеттесу тәжірибелері пайда болуда. Екіншіден, халықтың цифрлық сауаттылығын арттыру, мобильді құрылғылар мен цифрлық қызметтердің қолжетімділігін кеңейту маңызды ынталандыру болып табылады. Мигранттар мен босқындар құқықтық, әлеуметтік және медициналық көмек алу, қауымдастықпен байланыс орнату, жұмыс іздеу және білім алу үшін онлайн-ресурстарды қолдану арқылы "цифрлық әлемді" белсенді түрде игеруде. Елдердің әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін ресурс ретінде және сонымен бірге елеулі проблемалардың көзі ретінде көші-қон мәнінің тұрақты өсуі халықаралық және ұлттық деңгейлерде көші-қон процестерін басқарудың тиімділігін арттыруды талап етті. Технологиялық революция және

"Цифрлық мемлекетке" көшу жағдайында көші-қон саласының цифрлық трансформациясы айқын шешімдердің бірі болып табылады, ол үшін тиісті саяси-құқықтық және технологиялық тетіктер құрылады.

Халықтың өсіп келе жатқан ұтқырлығы және халықаралық көші-қон ағындарының күшеюі жағдайында Қазақстан Көші-қон процестерін барлық қатысушылар үшін ашық және қолжетімді етуге мүмкіндік беретін цифрлық инфрақұрылымды құруға ұмтылады. Қазіргі уақытта Қазақстанда көшіп-қонушыларды тіркеу, еңбек қызметіне рұқсат алу процесін жеңілдету және ведомствоаралық өзара іс-қимылды жақсарту үшін цифрлық платформалар енгізілуде. Алайда, оң өзгерістерге қарамастан, құқықтық принциптерді бейімдеуге, жұмысшылар арасында цифрлық дағдыларды дамытуға және технологиялық инновацияларды жетілдіруге байланысты міндеттер негіз болып қала береді.

Көші-қон салаларында цифрлық шешімдерді енгізу мемлекеттік органдардың неғұрлым тығыз өзара іс-қимылына ықпал етеді, деректер қауіпсіздігінің деңгейін арттыруға көмектеседі, сондай-ақ елдер мен азаматтар, оның ішінде мигранттар арасындағы сенімнің жоғары деңгейін қамтамасыз етеді. Дегенмен, Қазақстанның алдында әлі де шешуді талап ететін міндеттер тұр: нормативтік-құқықтық базаны жаңа шындыққа бейімдеу, цифрлық жұмыспен қамтуды жетілдіру, халық пен мигранттар арасында цифрлық сауаттылықты дамыту, сондай-ақ киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету.

Осы зерттеудің мақсаты Қазақстандағы көші-қон саласын цифрландырумен байланысты жағдайды қарау болып табылады, бұл елге ұлттық және халықаралық өңірге сәйкес келетін көші-қонның жоғары тиімді, ашық және инклюзивті жүйесін құруға көмектесетін кедергілер жасауды және одан әрі дамудың ықтимал бағыттарын ұсынуды көздейді. Зерттеу міндеттері: Қазақстандағы көші-қон саласының цифрландыру жағдайының қазіргі күйін талдау; көші-қон саласындағы қолданыстағы цифрлық платформалар мен сервистерді зерделеу; көші-қон процестеріне цифрлық технологияларды енгізудің тиімділігін бағалау; көші-қон саласын цифрландырудың негізгі проблемалары мен кедергілерін анықтау; көші-қон процестерін басқарудағы цифрландырудың одан әрі дамуының перспективаларын айқындау.

Материалдар мен әдістер. Қазақстан Республикасының көші-қон саласының цифрлық трансформациясы жағдайын зерттеу барысында бірнеше талдау әдістері қолданылды. Салыстырмалы талдау, сандық талдау, цифрлық жобалардың тиімділік көрсеткіштері және экономикалық әсерді бағалау көші-қон саласын цифрландыруға қатысты сандық деректерді жан-жақты сараптауға мүмкіндік берді. Сонымен қатар, көші-қон саласын цифрландыру тиімділігі туралы сапалық қорытындылар жасау үшін статистикалық деректерді талдау әдісі кеңінен пайдаланылды. Зерттеу материалдарына мыналар жатады: көші-қон мен цифрландыруға байланысты Қазақстан Республикасының ресми құжаттары мен заңнамалық актілері; ҚР министрліктері мен ведомстволарының есептері мен статистикалық деректері; есептер мен зерттеулер (мысалы, Дүниежүзілік банк, ХЕҰ, БҰҰ материалдары); цифрландыру және көші-қон саясаты тақырыбындағы ғылыми мақалалар мен жарияланымдар.

Осы әдістер мен материалдарды пайдалану Қазақстандағы көші-қон саласын цифрландырудың қазіргі жағдайы мен перспективалары туралы толық түсінік беруге, ықтимал кедергілерді анықтауға және оларды еңсеру жолдарын айқындауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттік шолу. Мақалада цифрлық технологияның мигранттардың құқықтарын қамтамасыз ету мен қорғаудағы рөлі атап өтілген [1]. Ф.У. Хамданова және Ш.М. Рахманов еңбектерінде цифрлық технологияны көші-қон процестерін басқару және бақылау, сондай-ақ болжау құралы ретінде қарастырады. Қазақстан экономикасын цифрландыру және шетелдік тәжірибені зерделеу мәселелеріне қатысты А.О. Ондаштың еңбектері зерделенді [2]. А.О. Сазонова, Н.В. Сазонова мақаласында цифрлық технологиялардың заманауи дамуы мен көші-қон қатынастарына әсері қарастырылады [3].

Қазақстан Республикасындағы цифрлық экономиканы мемлекеттік басқару тақырыбына Ғ.М. Даулиеваның ғылыми жұмыстары арналды [4]. Мемлекеттің саяси қызметінде цифрлық технологияларды пайдалану мәселесіне Г.М. Дүйсен, Д.А. Айтжанованың еңбектері арналған [5]. Шетелдік авторлардың арасында Burlacu, S. Loredana, M., Diaconu, A. еңбектерінде тұрақты даму мүддесі үшін цифрлық көші-қонды мемлекеттік басқарудың әртүрлі мәселелері қарастырылады [6].

Алайда, қолданыстағы зерттеулердің талдауы бірқатар шешілмеген мәселелерді анықтауға мүмкіндік береді. Біріншіден, авторлардың көпшілігі цифрландырудың жалпы әсерін қарастырады,

бірақ көші-қон саласының ерекшеліктері мен нақты қиындықтары жеткілікті түрде зерттелмеген. Екіншіден, Қазақстан жағдайында цифрлық платформалардың тиімділігі мен олардың нақты әсері туралы эмпирикалық деректер жеткіліксіз. Үшіншіден, алдыңғы зерттеулерде цифрландырудың мигранттарға әсері мен мемлекеттік басқару тиімділігіне әсері арасында қайшылықтар байқалады – кейбір авторлар оң әсерді атап өтсе, басқалары мүмкін тәуекелдер туралы ескертеді.

Сондай-ақ, COVID-19 пандемиясы көші-қон процестеріне жаңа сын-қатерлер әкелгенімен, цифрлық шешімдердің осы жағдайдағы рөлі толық зерттелмеген. Орталық Азия аймағында аймақтық интеграция мәселелері жеткілікті қарастырылмағанымен, Қазақстанның көші-қон саласын цифрландырудағы жетекші рөлін анықтау қажеттілігі туындайды.

Осы шешілмеген мәселелер мен қайшылықтар Қазақстандағы көші-қон саласының цифрландыру жағдайын кешенді талдаудың қажеттілігін негіздейді. Біздің зерттеуіміз осы мәселелерді шешуге және көші-қон саласын цифрландырудың тиімділігін арттыру бойынша нақты ұсыныстар әзірлеуге бағытталған.

Негізгі бөлігі. Қазіргі қоғамның әртүрлі салаларында, соның ішінде көші-қонда кейде болжанбайтын өзгерістерді тудыратын қазіргі тұрақсыз әлемнің сын-қатерлері мемлекеттік басқарудың бейімделу технологияларының дамуын ынталандырады. Соңғы жылдары Қазақстан Республиканың көші-қон жағдайының және осы саланы реттеу мен бақылаудың тиісті тетіктерінің күрделі процесі жүруде. Қазақстан үшін көші-қон факторының маңыздылығы туралы идеялардың өзгеруімен қатар, көші-қонды басқарудың мақсаттары, міндеттері мен құралдары өзгеруде.

Сурет – 1. Көші-қон саласын цифрландыру мүмкіндіктері*

**авторлармен құрастырылған*

Диаграммада көші-қон саласын цифрландырудың төрт негізгі бағыты көрсетілген, бірақ олардың анықтамалары мен практикалық мәні туралы бірнеше маңызды мәселелер туындайды. Үлкен деректер профильдері бағыты мигранттар туралы кешенді ақпарат жинау және талдау мүмкіндігін ұсынады, алайда бұл деректердің дұрыстығы мен толықтығын қамтамасыз ету, жеке өмірдің құпиялылығын сақтау және этикалық мәселелерді шешуді талап етеді. Сондай-ақ, үлкен деректер көлемі мен күрделілігі оларды өңдеу үшін жоғары біліктілікті және айтарлықтай техникалық ресурстарды қажет етеді. Ашықтық және көрнекілік бағыты цифрлық платформалар арқылы көші-қон процестерін ашық ету арқылы азаматтар мен мемлекеттік органдар арасындағы сенімді арттыру мүмкіндігін береді, дегенмен толық ашықтық қауіпсіздік тәуекелдерін тудыруы мүмкін, әсіресе заңсыз көші-қон және адам саудасы мәселелерінде. Жаңа бағыттар деп аталған үшінші блокта нақты не көзделетіні анық емес, бұл блокчейн технологиялары, жасанды интеллект немесе басқа да инновациялық шешімдерді білдіруі мүмкін, бірақ анықтық жоқтығы бұл бағытты дұрыс бағалауды қиындатады. Виртуалды мигранттар ұғымы ең проблемалы көрінеді, өйткені бұл терминнің нақты мағынасы түсініксіз және дәстүрлі көші-қон түсінігінен айтарлықтай ерекшеленуі мүмкін[8]. Бұл сонымен қатар тиісті іріктеу критерийлерін, қауіпсіздік мәселелерін, құпиялылық пен адам құқықтарын талқылауды күшейтеді. Алдағы жылдары ашықтық пен айқындық артқан

сайын мигранттарға қабылдаушы үкіметтерден жасырын өмір сүру қиындай түседі. Бұл үкіметтерге көші-қон саласындағы жауапкершілікті арттыру, заңсыз мигранттарды жедел заңдастыру немесе депортациялау үшін қоғамдық қысым туғызуы мүмкін. Сонымен қатар, бұл көші-қон жүйесінің тұтастығына халықтың сенімін нығайтуға септігін тигізеді [9]. Дегенмен, бұл мигранттар емес адамдарды қоса алғанда, қоғамдық қадағалаудың күшеюімен сәйкес келуі мүмкін. Егер алдағы жылға қарай виртуалды жұмыстың өсуі адамдардың жұмыс іздеп қоныс аудармауына әкеліп соқтырса және автоматты аударма құралдары шет тілдерін оқымай-ақ сөйлесуге мүмкіндік берсе, онда жоғары білікті мамандар үшін бұл дәстүрлі экономикалық астаналармен салыстырғанда жоғары өмір сапасы мен жоғары цифрлық байланысты ұсынатын қауымдастықтарға көші-қонның тартымдылығын арттыруы мүмкін. Біліктілігі төмен жұмысшылар үшін бұл оқшауланудың жоғарылауына және қабылдаушы аймақтардағы интеграцияның нашарлауына әкелуі мүмкін [10].

Осындай жаңа мүмкіндіктер көші-қон процестеріне ақпараттық технологиялар мен электрондық сервистерді енгізу мемлекеттің көші-қон саясаты бағытының өзгеруінің көрсеткіші бола отырып және халықтың көші-қонын реттеудегі басымдықтарды қайта бағалау бола отырып, көшіп-қонушыларды есепке алу рәсімдерін жеңілдетуге арналған [11].

Еуропа мен Азия шекарасында орналасқан Қазақстан ішкі және сыртқы көші-қон ағындарын кінәлайтын әртүрлі көші-қон мәнін бар ел болып табылады. Қазақстандағы ішкі көші-қон атмосфералық құбылыстардың қалаларға көшуі нәтижесінде, негізінен үздік экономикалық мүмкіндіктер мен өмір сүру жағдайларын іздеуде жүзеге асырылады. ҚР Статистика агенттігінің мәліметінше, соңғы жылдары қала халқының өсуі байқалады, бұл сыртқы урбанизацияны растайды.

Қазақстанның сыртқы көші-қоны эмиграцияны да, иммиграцияны да қамтиды. Эмиграция, атап айтқанда, ТМД елдерінде, әсіресе ТМД және Еуропа елдерінде жұмыс іздеп жүрген қазақстандықтардың бірінші санын қорытындылайды. Екінші жағынан, Қазақстан негізінен экономикалық мүмкіндіктермен байланысты және тиісінше лайықты өмір сүру деңгейін қамтамасыз ететін Өзбекстан мен Қырғызстан сияқты елдерден көшіп-қонушыларды тартады.

Қазақстанның сыртқы көші-қоны эмиграцияны да, иммиграцияны да қамтиды. Эмиграция, атап айтқанда, ТМД елдерінде, әсіресе ТМД және Еуропа елдерінде жұмыс іздеп жүрген қазақстандықтардың бірінші санын қорытындылайды. Екінші жағынан, Қазақстан негізінен экономикалық мүмкіндіктермен байланысты және тиісінше лайықты өмір сүру деңгейін қамтамасыз ететін Өзбекстан мен Қырғызстан сияқты елдерден көшіп-қонушыларды тартады.

Қазіргі көші-қон саясаты қиындықтар мен өзгерістерге тап болады. Біріншіден, өзгерістер арасындағы экономикалық және әлеуметтік байланыстардың дамуымен қатар жүретін жаһандану мемлекеттерден өздерінің заңнамалық және қаржылық жүйелерін тұрақтандыруды талап ететін көші-қон ағындарының күшеюіне әкеледі. Екіншіден, климаттың өзгеруі мен экологиялық апаттар барған сайын прогрессивті факторларға айналуға, бұл осы себептерге байланысты қозғалатын мигранттарды есепке алудың жаңа тәсілдерін әзірлеу қажеттілігін тудырады.

Сонымен қатар, көптеген елдерде әуе мигранттарының проблемалары, соның ішінде білім беру, денсаулық сақтау және еңбек нарығына қол жеткізу қиындықтары бар. Ұлтшылдық көңіл-күй мен иммиграцияға қарсы саясаттың күшеюі кейбір жағдайларда шетелдік туристердің жағдайын қиындатады және елдерді әлеуметтік тұрақсыздық деңгейінің жоғарылауына әкеледі.

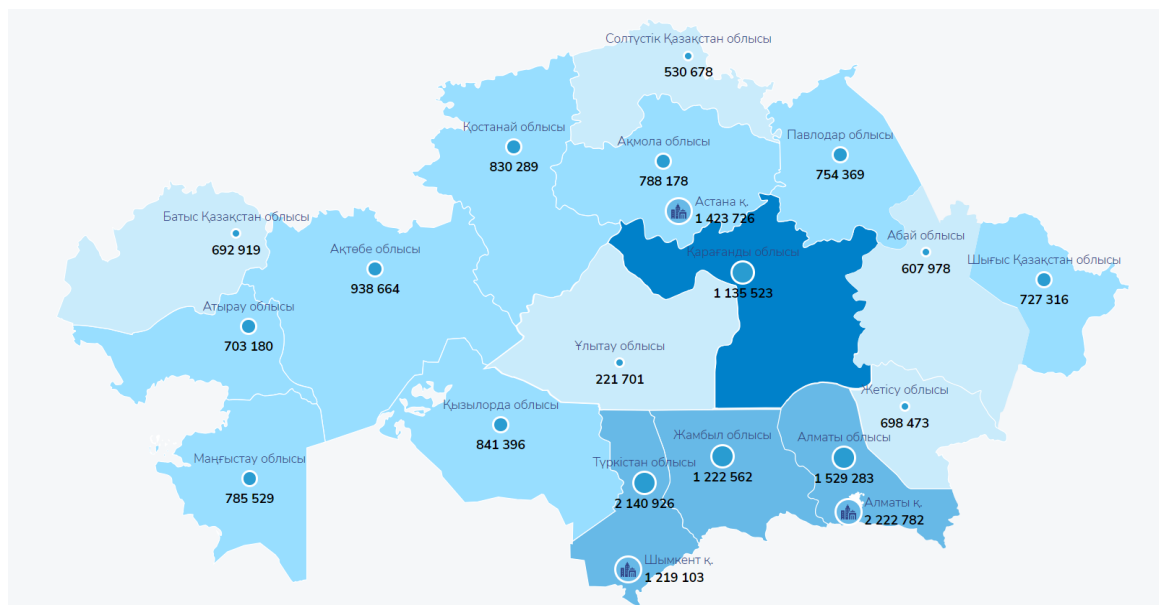
Қазақстанда 2023 жылдың 27 қаңтарынан бастап жаңартылған көші-қон ережелері күшіне енді [12].

Ережелердің бұрынғы редакциясында 180 күндік кезеңге қатысты шектеулер болған жоқ-осылайша шетелдіктер елден қысқа уақытқа шығып, қайта кіру арқылы болу мерзімдерін бірнеше рет жаңарту мүмкіндігін жоғалтады.

Қазақстаннан Эмиграция нақты айқындалған үрдіске ие. Басқа елдерге көшетіндердің басым бөлігі-белгілі бір өңірлердің (Шығыс Қазақстан, Қостанай, Павлодар, Солтүстік Қазақстан және Қарағанды облыстарының) тұрғындары. Орта жастағы, жоғары немесе орта білімі бар адамдар кетеді [13].

Еңбекке қабілетті адамдардың кетуі-бұл аймақтар үшін шығын. Олар дамыған индустрияға ие, оларға жұмыс қолдары қажет. Теріс көші-қон сальдосының салдары бұл аумақтардың халық тығыздығының төмендеуіне және еңбек нарығында жұмыс күшінің жетіспеушілігіне әкеп соғады. Бұл жағдай елдің оңтүстік өңірлеріндегі (Алматы, Қызылорда, Түркістан, Жамбыл облыстары) ахуалға қарама-қайшы келеді, себебі бұл аймақтар жоғары халық тығыздығымен ерекшеленеді –

мұнда елдің жалпы халқының шамамен 60 пайызы шоғырланған және еңбек ресурстарының артықшылығы байқалады.

Сурет – 2. Халық саны адам, 2024 жылғы 1 қараша*

*[8] дереккөздер негізінде авторлармен құрастырылған

Ең үлкен халық тығыздығы оңтүстік аймақтарда шоғырланған - Алматы қаласында 2,222,782 адам, Түркістан облысында 2,140,926 адам және Алматы облысында 1,529,283 адам тұрады. Бұл үш оңтүстік аймақта елдің жалпы халқының шамамен 30%-ы орналасқан. Орталық аймақтарда да салыстырмалы түрде көп халық шоғырланған, атап айтқанда Астана қаласында 1,423,723 адам және Жамбыл облысында 1,222,562 адам тұрады. Солтүстік аймақтарда халық саны айтарлықтай төмен - Солтүстік Қазақстан облысында 530,678 адам, Қостанай облысында 830,289 адам, Павлодар облысында 754,369 адам. Батыс аймақтарда да халық сирек орналасқан - Атырау облысында 703,180 адам, Маңғыстау облысында 785,529 адам. Қарағанды облысы 1,133,523 адамымен орта деңгейде орналасқан. Бұл деректер мақалада айтылған ішкі көші-қон проблемаларын растайды - оңтүстік аймақтардың халық артықшылығы мен солтүстік өңірлердің халық тапшылығы арасындағы дисбалансты көрсетеді. Осындай аймақтық диспропорциялар еңбек ресурстарының дұрыс бөлінбеуіне және экономикалық дамудың теңгерімсіздігіне әкеледі. Халықтың осындай біркелкі емес таралуы көші-қон саясатын цифрландыру арқылы аймақтық дамуды үйлестіру және еңбек ресурстарын тиімді басқару қажеттілігін көрсетеді.

Кесте – 1

2024 жылғы қаңтар-қыркүйектегі халықтың көші-қоны

мезгіл	келгені	кеткені	көші-қон айырымы
I (2023)	1788	714	1074
II	1662	596	1066
III	1566	546	1020
IV	1200	1252	-52
V	1400	1744	-344
VI	1350	1794	-444
VII	1300	1615	-315
VIII	1400	893	507
IX	1250	1916	-666
I-III (2024)	7471	3785	3686
I-IX (2024)	20383	10201	10182

*[8] дереккөздер негізінде авторлармен құрастырылған

1-кестедегі деректер Қазақстандағы халықаралық көші-қонның айқын маусымдық және жылдық үрдістерін көрсетеді. 2023 жылдың бірінші үш айында көші-қон балансы тұрақты оң болды: қаңтарда +1074, ақпанда +1066, наурызда +1020 адам. Бұл кезеңде елден кетушілер саны төмен деңгейде болды (714, 596, 546 адам сәйкесінше), ал келушілер саны салыстырмалы тұрақты қалды (1788, 1662, 1566 адам). Сәуір айынан бастап көші-қон балансы теріске ауысты. Ең үлкен дефицит маусым айында байқалды (-444), ал қыркүйек айында теріс көрсеткіш -666 адамға жетті. Бұл кезеңде елден кетушілер саны айтарлықтай өсті: маусымда 1794, шілдеде 1615, тамызда 893, қыркүйекте 1916 адам. Деректер көші-қонның айқын маусымдық сипатын көрсетеді. Жыл басында (қаңтар-наурыз) иммиграция белсенділігі жоғары болса, жаз мезгілі мен күз басында (маусым-қыркүйек) эмиграция процестері күшейеді. Бұл үрдіс оқу жылының басталуы, жұмыс маусымының аяқталуы және отбасылық факторлармен байланысты болуы мүмкін. 2024 жылдың қаңтар-қыркүйек кезеңінде жалпы 20383 адам елге келсе, 10201 адам кетті, нәтижесінде көші-қон сальдосы +10182 адамды құрап, оң үрдісті көрсетеді. Осы деректер көші-қон процестерін болжау және басқару үшін маусымдық факторларды ескеру қажеттілігін көрсетеді. ҚР Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігінің сарапшылары тұжырымдама үшін жүргізген зерттеу нәтижелері бойынша, соңғы бес жылдық кезеңде Қазақстаннан кеткен эмигранттардың арасында жоғары немесе техникалық-кәсіптік білімі бар азаматтардың үлесі жалпы көші-қон ағынының 70%-ына дейін жеткен.

Жоғары білімді эмигранттар санының артуы мәселесі одан әрі күрделеніп отыр, себебі елге келіп жатқан жоғары білімді иммигранттардың қарсы ағыны тұрақты түрде төмендеу үстінде. Соңғы 10 жылда Дипломмен ҚР – ға көшкен адамдардың саны екі еседен астамға азайып, 1,9 мың адамды құрады.

2022-2026 жылдарға арналған көші-қон саясатының тұжырымдамасында этникалық көші-қонды басқару жүйесі жетілдірілетін болады. Шенеуніктер қандастардың жұмысқа орналасу проблемаларына, олардың жергілікті қауымдастықтарға интеграциялануына назар аударуға ниетті. "Отандастар" отандастарын қолдаудың арнайы қоры белсенді жұмыс істей бастауы тиіс. Оның мамандары әр түрлі елдердегі қазақ диаспораларына Қазақстанға қоныс аудару бағдарламасы туралы ақпарат таратумен айналысатын болады. Тарихи отанына оралуға бел буған этникалық қазақтар үшін ҚР азаматтығын алу процедурасын жеңілдету жоспарланып отыр. Этникалық қазақтарға ұсынылатын материалдық ынталандырулар қатарында шетелде тұратын қазақтарға жоғары оқу орындарына түсуге арналған квоталар мен кәсіптік қайта даярлау мүмкіндіктері бар. Келесі екі жыл ішінде Ақмола, Шығыс Қазақстан, Павлодар, Қостанай және Солтүстік Қазақстан облыстарында қоныс аударушыларға арналған арнайы бейімдеу және ықпалдастыру орталықтары ашылмақ. Шетелде уақытша тұратын қазақстандықтардың екі негізгі тобын бөліп қарауға болады. Бірінші топ - студенттер. ЮНЕСКО деректеріне сәйкес, қазіргі кезде шамамен 89 мың қазақстандық әлемнің түрлі елдеріндегі университеттерде білім алуда. Олардың 80%-ы (71,3 мың адам) Ресей оқу орындарында оқып жатыр. Олардың көпшілігі болашақ эмигранттар болуы мүмкін.

Қазақстандағы жоғары білім сапасын арттыру және білім көші-қонын тежеу мақсатында Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев елімізде бірқатар танымал ресейлік жоғары оқу орындарының филиалдарын құру туралы шешім қабылдады. 2022 жылдың ақпан айының аяғында Қазақстан мен Ресейдің білім министрлері Асхат Аймағамбетов пен Валерий Фальков осы мәселе бойынша арнайы келісімге қол қойды. Бұл құжат 23 ақпанда Қазақстанның Нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесінің порталында жарияланып, онда ресейлік ЖОО-лардың филиалдарын ашудың негізгі талаптары көрсетілді[10]. Алайда, ректорлармен келіссөздер әлі жалғасып жатқандықтан, университеттер тізімі әзірге бекітілген жоқ. Шетелдерде тұратын қазақстандықтардың екінші ірі категориясы – еңбек мигранттары. Олар Қазақстан азаматтығын сақтай отырып, Ресей, Грекия, Түркия, АҚШ, Германия, Беларусь сияқты елдерге ақша табу мақсатында кетеді. Еуразиялық экономикалық одақ елдерінде жұмыс істейтін қазақстандық еңбек мигранттарының ресми статистикасы толық қадағаланбайды. ЕАЭО аумағында біртұтас еңбек нарығы жұмыс істейтіндіктен, қазақстандықтарға Ресей Федерациясында жұмыс істеу үшін арнайы рұқсат алу талап етілмейді. Тұжырымдама авторлары келтірген жанама мәліметтерге сәйкес, соңғы сегіз жылда Қазақстаннан Ресейге кеткен еңбек мигранттарының саны үш есеге - 111 мың адамға дейін өсті. Сонымен қатар, қазақстандықтардың Ресейдің шекаралас аймақтарында (Орынбор, Новосібір, Омбы облыстары, Алтай өлкесі, Алтай Республикасы) еңбек көші-қонының елеулі бөлігі бейресми түрде жүзеге асырылуда. Олар кез келген уақытта тұрақты жұмыс тапқан, баспанамен

қамтамасыз етілген және бейімделген елге көшу туралы шешім қабылдай алатын әлеуетті мигранттар болып табылады. Жаңа көші-қон саясаты қазақстандықтардың шетелде жұмыс істеуіне қандай да бір бюрократиялық кедергілер қоймайтын болады. Жауапты ведомствоның басты мақсаты – басқа елдердегі еңбек мигранттарының құқықтарын қорғау және халықаралық рекрутингті заңды түрде қолдау болып табылады. Бұған орай, Қазақстан үкіметі бірқатар мемлекеттермен еңбек мигранттарының еңбек және әлеуметтік құқықтарын қамтамасыз ету туралы екіжақты келісімдер жасасуды жоспарлап отыр.

Электрондық үкіметтің құрылуы мемлекеттік органдардың жұмысын тиімді әрі азаматтарға қолжетімді етуге бағытталған болатын. Бұрын әрбір мемлекеттік мекеме басқа органдармен тығыз байланыссыз, өз бетінше жұмыс істейтін, ал азаматтар түрлі анықтамалар мен құжаттарды жинау үшін көптеген мекемелерді аралауға мәжбүр болатын. Бір қызмет түрін алу үшін сан алуан мекемелердің есігін қағу қажет еді. Қазіргі таңда электрондық үкімет жобаларының арқасында бұл қиындықтар артта қалды. Қазақстанға келген шетелдік азаматтар үшін цифрлық экономиканың қазіргі жағдайында «электрондық үкіметтің» порталында электрондық ақпараттық ресурстар жасалған.

"Электрондық үкімет" порталы арқылы келесі көші-қон қызметтерін алуға болады:

- Еңбек мигранттарына жұмыс істеу рұқсатын алу, оның мерзімін ұзарту немесе кері қайтару
- Шетелдік азаматтар мен азаматтығы жоқ тұлғаларға Қазақстан Республикасында уақытша тұруға рұқсат беру
- Қоныс аударушыларды аймақтық квотаға қосу Қазақстан Республикасына кіру және транзиттік өту визаларын рәсімдеу, олардың қолданылу мерзімін ұзарту
- Шетелде тұрақты немесе уақытша тұратын Қазақстан Республикасы азаматтарын консулдық есепке алу
- Шетелдіктерге немесе азаматтығы жоқ тұлғаларға өз бетінше жұмысқа орналасу үшін біліктілігінің сәйкестігі туралы анықтама беру немесе оның мерзімін ұзарту
- «Электрондық үкіметтің» порталы көмегімен бірнеше маңызды сұрақтарға онлайн жауап алуға болады?
- Шетелдік азаматтар ЖК/ЖШС қалай аша алады
- Қазақстан Республикасының визаларын топтастыру
- Қазақстан Республикасының азаматтары үшін визалық режимі
- Қазақстан мен шетел азаматтарының некелесуі
- ҚР азаматтығына қабылдаудың қарапайым тәртібіне құқығы бар адамдар үшін талаптар және мамандықтардың тізбесі
- Қазақстанда босқын мәртебесін қалай алуға болады.

Кесте – 2

Astana Hub Қатысушыларының Деректері, 2022 жыл

Атауы	Мағынасы
Жалпы IT-экспорт (млн теңге)	1129
2022 жылы тартылған инвестициялар (млрд теңге)	67.69
Шетелдік компаниялар	70
Компаниялардың жалпы саны	633

**[13] дереккөздер негізінде авторлармен құрастырылған*

2-кесте Қазақстанның технологиялық саласын дамытудағы Astana Hub-тың рөлі туралы маңызды көрсеткіштерді ұсынады, бірақ көші-қон саласын цифрландыру контекстінде бірнеше мәселелер туындайды. Astana Hub 2022 жылы 67,69 млрд теңге инвестиция тартып, IT-экспорт көлемі 1,129 млрд теңгені құрады. Бұл көрсеткіштер технопарктың қаржылық тиімділігін көрсетеді, алайда мұндағы мәселе - бұл көрсеткіштердің нақты қанша бөлігі көші-қон саласына бағытталғаны белгісіз. Жалпы 633 компанияның ішінде 70-і шетелдік компания, бұл 11% құрайды. Мұндай халықаралық қатысу көші-қон саласын цифрландырудағы озық тәжірибелерді енгізу үшін пайдалы болуы мүмкін, алайда кестеде осы компаниялардың нақты қызмет салалары көрсетілмеген. Кестеде бірнеше маңызды олқылықтар байқалады. Біріншіден, көрсетілген сандардың көші-қон саласымен тікелей байланысы жоқ. Екіншіден, "млн теңге" мен "млрд теңге" арасындағы айырмашылық IT-экспорт көрсеткішінде дәлсіздік туғызады - 1,129 миллион теңге салыстырмалы түрде төмен көрсеткіш болып көрінеді.

2021 жылғы 1 шілдеде Еуразиялық экономикалық одақ елдерінде Еуразиялық кеңістіктегі тұңғыш бірлескен цифрлық жоба - «Шекарасыз жұмыс» біріздендірілген іздеу жүйесі» өнеркәсіптік пайдалануға енгізілді.

Бұл халықаралық іздеу жүйесі жұмысқа орналастыру және жұмыспен қамту саласында мүше мемлекеттердің ақпараттық жүйелерінде қамтылатын бос жұмыс орындары мен вакансияларды іздеушілер туралы ақпаратқа қол жеткізуді ұсынады.

Жоба цифрлық құралдардың көмегімен Одақ шеңберінде еңбек нарықтарының өзара іс-қимылын қамтамасыз етуге, ЕАЭО-ның барлық елі бойынша түйіндеме мен вакансиялар іздеу үшін мүмкіндіктер қосу есебінен ұлттық ақпараттық жүйелердің функционалын кеңейтуге бағытталған.

«Шекарасыз жұмыс» жобасына ЕАЭО-ға қатысушы бес елдің қолданыстағы жүйелері қатысады: «Горц» жұмыс іздеу және персоналын іріктеу жөніндегі ақпараттық жүйесі <http://workforall.am> (Армения Республикасы), Мемлекеттік жұмыспен қамту қызметінің ақпараттық порталы <http://gsz.gov.by> (Беларусь Республикасы), «Жұмыс» ақпараттық порталы – Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің электрондық еңбек биржасы <https://www.enbek.kz>, Қырғыз Республикасы Еңбек және әлеуметтік даму министрлігінің Еңбек нарығы ақпараттық жүйесінің «Жұмыспен қамту» ақпараттық порталы <http://www.zanyatost.kg>, ақпараттық талдау жүйесі – «Ресейдегі жұмыс» бүкілресейлік вакансиялар базасы <https://trudvsem.ru> (Ресей Федерациясы).

Жобаға қатысушы мемлекеттердің ақпараттық жүйелері бір-бірімен үлгілік бағдарламалық қамтамасыз ету бірегей біріздендірілген интерфейс және API әдістері арқылы өзара іс-қимыл жасайды.

Жүйені пайдаланушыларға жұмыс іздеуді немесе персоналды іріктеуді жүзеге асыру, ұлттық ақпараттық жүйелердегі вакансиялар мен жұмыс іздеушілер туралы ақпаратқа қол жеткізу, сондай-ақ жұмыс іздеушімен және жұмыс берушімен интерактивті өзара іс-қимыл жасау талап етілетін Одақтың бір немесе бірнеше мемлекетін таңдау мүмкіндігі берілетін болады.

Еуразиялық экономикалық интеграцияны дамытудың 2025 жылға дейінгі стратегиялық бағыттарын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарында Одақ мемлекеттерінің азаматтарын жұмысқа орналастыруды және жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету үшін «Еуразиялық электрондық еңбек биржасы» цифрлық экожүйесі сервистерін құру жөніндегі іс-шаралар көзделген [9].

Бүгінгі таңда цифрлық экономика кез-келген ел үшін орбиталық бағытты ұсынады. Цифрландыруды дамытудың мақсаты мемлекеттік бағдарламалары құрылады, құқықтық реттеу мен қауіпсіздікті жетілдіруден міндеттер қойылады, цифрлық сауаттылық индекстері арқылы заманауи технологияларды меңгеру деңгейі бағаланады. Экономиканың процестерін цифрландыру өмірдің барлық салаларын, соның ішінде көші-қон процестерін қамтиды және мемлекеттік және муниципалды басқару органдарына, азаматтарға, ірі және шағын бизнеске және бүкіл әлемдік қауымдастыққа үлкен артықшылықтар бере алады. Әлемдегі экономикалық процестердің жаһандануы мен цифрлануы халықтың ұтқырлығына және әсіресе еңбек көші-қонына айтарлықтай әсер етті.

Қазіргі кезеңде мигранттарды бейімдеу және интеграциялау процесі оларды қабылдау, тіркеу, ресми құжаттарды беру және т.б. бойынша Мемлекеттік қызметтерді кім ұсынатынын нақты түсінумен қатар жүруі өте маңызды, бұл мигранттармен өзара іс-қимылдың тұрақты жетілдірілуін және жаңа нысандарын құруды талап етеді.

Көші-қон процестерін реттеу мәселелерінде Қазақстан Республикасының мемлекеттік билік органдарының, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының және олардың лауазымды адамдарының өкілеттіктері үнемі нақтыланып, жетілдіріліп отырады.

Қорытынды. Цифрлық экономика өз процестерін дамытуға және оңтайландыруға ұмтылатын елдер үшін жаңа көкжиектер ашады. Қазіргі уақытта көші-қон процестеріне цифрландыруды енгізу жаһандану аясында ерекше өзекті болды, бұл халықтың ұтқырлығының артуына және еңбек көші-қонының өсуіне әкелді.

Цифрландыруды дамытудың мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан үшін маңызды компонент көші-қон процестерін қоса алғанда, барлық мағынада цифрландыруды дамытуға бағытталған мемлекеттік бағдарламаларды әзірлеу және енгізу болып табылады. Мұндай бағдарламалар жолаушылар мен мемлекеттік органдар үшін сервистік қызметтерге қолжетімділікті қамтамасыз ететін көші-қонды басқару үшін бірыңғай цифрлық платформа құруды қамтиды.

Мигранттардың бейімделуі және интеграциясы. Қазіргі кезеңде серіктестер арасындағы бейімделу және ынтымақтастық процесін нақты ұйымдастыру маңызды. Бұл талап етеді:

1. Рөлдердің нақты анықтамасы: процеске қатысушылар мигранттарға қызмет көрсету сапасы мен жылдамдығын жақсартуға мүмкіндік беретін әртүрлі қызметтерді ұсынудың қандай механизмдері бар екенін нақты түсінуі керек.

2. Мигранттармен үздіксіз өзара әрекеттесу: онлайн кеңес беру және ақпараттық науқандар сияқты мигранттармен өзара әрекеттесудің жаңа түрлерін жасау ақпарат пен қызметтерге қол жеткізуге көмектеседі.

Қазіргі уақытта сапарларда үкіметтер мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарының өкілеттіктері нақтылануда. Бұған мыналар кіреді:

1. Бейімделу заңнамасы: көші-қон заңнамасын заманауи шындықтар мен сын-тегеуріндерге жаңарту және бейімдеу, цифрландыру мен жаһанданумен көшу.

2. Синхрондауды күшейту: туындаған мәселелерді тиімдірек шешуге және іс жүзінде қиындықтарды орындауға мүмкіндік беретін көші-қонға негізделген әртүрлі мемлекеттік құрылымдар арасында тиімді өзара әрекеттесу орнатылды.

Жүргізілген зерттеулер мен сараптамалардың қорытындылары негізінде Қазақстандағы көші-қон саласының цифрландыру жағдайын талдау барысында анықталған мәселелерді шешу арқылы мынадай түйіндер жасауға болады:

1) Цифрлық технологиялар көші-қон процестерін дамыту үшін, атап айтқанда, көші-қон процестерін басқару және болжау үшін жаңа мүмкіндіктер, нақтылай келгенде бұл қауіпсіз көші-қон үшін жағдай жасайды. Сонымен қатар, цифрлық технологиялар дербес деректердің бұзылу, мигранттардың біліктілігіне қойылатын талаптардың өзгеруі, сондай-ақ елдер арасындағы цифрлық алшақтық қаупінің салдарынан мигранттар мен көші-қон саясатына қауіп төндіреді.

2) Өндірідегі көші-қон ахуалын талдау үшін ақпарат көзі ретінде цифрлық технологияларды тиімді пайдалану, біздің ойымызша, Ұлттық статистикалық мекемелердің, телекоммуникациялық компаниялардың, ғылыми қоғамдастықтың, мемлекеттік органдар мен жеке компаниялардың көші-қон саласындағы барлық деректерінің ашықтығы мен агрегациясына және жүргізілетін зерттеулердің нәтижелеріне барлық мүдделі тұлғаларға қолжетімді біреуіне негізделеді.

3) Қазақстандық көші — қон бойынша егов порталында біріктірілгеніне қарамастан, олар сұрау салу күніне өзекті көші-қон профилін қалыптастыруға мүмкіндік бермейді, өйткені келіп түскен ақпарат өңдеуге уақытты қажет етеді. Дегенмен, цифрлық технологиялар көші-қонды есепке алу және бақылау үшін тиімді құрал бола алатынын ескеру қажет, бұл қозғалатын адамдардың аудитін кең қамтуды, бірнеше цифрлық ресурстардан деректерді ескере отырып біріктіреді.

4) Көші-қонды есепке алуға, реттеуге және басқаруға, сондай-ақ көшіп келушілерді интеграциялауға мүдделі барлық адамдардың ынтымақтастығы объективті көріністі қалыптастыруға, проблемалық аймақтарды анықтауға және жабық алаңдарда ұжымдық талқылау процесінде бірлескен тергеулер жүргізуге мүмкіндік беретінін атап өткен жөн (оның ішінде экономиканың басым бөлігі болып табылатын жеке сектордың қатысуымен көптеген телекоммуникациялық компаниялар), сыртқы және ішкі факторларды ескеретін тиімді көші-қон саясатын қалыптастыруға көбірек мүмкіндіктер береді.

Қазақстандағы көші-қон саласын цифрландырумен жағдайды жақсарту бойынша ұсыныстар:

Әртүрлі көздерден алынған деректерді үйлестіру: сыртқы органдарды, жеке компанияларды және ғылыми мекемелерді қоса алғанда, әртүрлі көздерден көші-қон деректерін жинау және біріктіру механизмін құру. Бұл көші-қон ағындары туралы ақпараттың өзектілігі мен дәлдігін қамтамасыз етуге көмектеседі.

Мобильді қосымшаларды әзірлеу және енгізу : ақпаратқа, қол жетімді қызметтерге, құқықтық процедуралар мен жаңалықтарға, заманауи көші-қон саясатына қол жеткізуді қамтамасыз ететін пайдаланушылар үшін мобильді қосымшалар құру.

Бұл шаралар көші-қон процестерін басқаруды қолдауды, мигранттарға қызмет көрсетуді жақсартуды және деректердің қауіпсіздігін қамтамасыз ете алады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Рахманов Ш.Н., Хамдамова Ф.У. Миграционные процессы в условиях перехода на цифровую экономику // Юрист ахборотномаси - Вестник юриста – Lawyer herald. – 2023. – №4. – С. 113–119.
2. Ондаш А.О. Цифровизация экономики: зарубежный опыт и практика в Казахстане // Вестник КазНУ. – 2020. – №2. – С. 5–24.
3. Сазонова Н.В., Сазонова О.А. О развитии цифровых технологий и их влиянии на миграционные отношения // Studia Humanitatis. – 2022. – №2. – С. 104–132.
4. Даулиева Г., Исламоглу М., Ералиева А. Государственное управление цифровой экономикой в Республике Казахстан // Казахстан–Спектр. – 2021. – №100(4). – С. 56–76.
5. Дуйсен Г.М., Айтжанова Д.А. Формирование цифрового пространства Казахстана и стран Центральной Азии в условиях индустриальной революции // Вестник Карагандинского университета. Серия Экономика. – 2018. – №4(92). – С. 48–62.
6. Burlacu S., Loredana M., Diaconu A. Digital Public Administration for Sustainable Development // European Journal of Sustainable Development. – 2021. – Т.10. – №4. – С. 33–40. – URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/download/1257/1237>
7. Вихорева О.М., Карловская С.Б. Тренды цифровизации как источник изменений мировой экономики // Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика. – 2022. – №5. – С. 220–238. – DOI: 10.38050/013001052022511
8. Қазақстан Республикасы стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің ұлттық статистика бюросы. – URL: <https://www.stat.gov.kz/>
9. Еуразиялық экономикалық комиссия. – URL: <https://eec.eaeunion.or>
10. Социально-экономическое развитие Республики Казахстан. – 2023. – С. 73–74. – URL: <https://stat.gov.kz/upload/iblock/f94/>
11. Динамика социально-экономических показателей Республики Казахстан 2020–2023 гг., динамические таблицы. – URL: <http://stat.gov.kz/>
12. Концепции миграционной политики Республики Казахстан на 2007–2015 годы. Указ Президента РК от 28 августа 2007 года №399. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/>
13. Комитет государственных услуг Министерства цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности Республики Казахстан. – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kgu?lang=kk>

REFERENCES

1. Rahmanov Ş., Hamdamova F. Migrasionnye prosesy v usloviah perehoda na sifrovuiu ekonomiku // İuris ahborotnomasi – Vestnik iurista – Lawyer herald [Migration processes in the context of the transition to the digital economy // Lawyer herald]. – 2023. – №4. – S. 113–119 [in Russian]
2. Ondash A. Cifrovizacija jekonomiki: zarubezhnyy opyt i praktika v Kazahstane // Vestnik KazNU [Digitalization of the economy: foreign experience and practice in Kazakhstan // KazNU Bulletin]. – 2020. – №2. – S. 5–24 [in Russian]
3. Sazonova N., Sazonova O. O razvitii cifrovyyh tehnologij i ih vlijanii na migracionnye otnoshenija // Studia Humanitatis [About digital technologies development and their influence on the migration relations // Studia Humanitatis]. – 2022. – №2. – S. 104–132 [in Russian]
4. Daulieva G., Islamoglu M., Eralieva A. Gosudarstvennoe upravlenie cifrovoj jekonomikoj v Respublike Kazahstan // Kazahstan–Spektr [Government administration of the digital economy in the Republic of Kazakhstan // Kazakhstan-Spectrum]. – 2021. – №100(4). – S. 56–76 [in Russian]
5. Dujsen G., Ajtzhanova D. Formirovanie cifrovogo prostranstva Kazahstana i stran Central'noj Azii v uslovijah industrial'noj revoljucii // Vestnik Karagandinskogo universiteta. Serija Jekonomika [Formation of the digital space of Kazakhstan and the Central Asia countries in the conditions of industrial revolution // Bulletin of the Karaganda University. Economy Series]. – 2018. – №4(92). – S. 48–62 [in Russian]
6. Burlacu S., Loredana M., Diaconu A. Digital Public Administration for Sustainable Development // European Journal of Sustainable Development. – 2021. – Т. 10. – №4. – S. 33–40. – URL: <https://ecsdev.org/ojs/index.php/ejsd/article/download/1257/1237>

7. Vihoreva O., Karlovskaja S. Trendy cifrovizacii kak istochnik izmenenij mirovoj jekonomiki // Vestnik Moskovskogo universiteta. Serija 6. Jekonomika [The digitalization trends as a source of changes in global economy // Moscow University Economic Bulletin. Series 6. Economy]. – 2022. – №5. – S. 220–238. – DOI: 10.38050/013001052022511 [in Russian]
8. Qazaqstan Respublikasy strategijalyq zhosparlau zhane reformalar zhonindegi agenttiginin ulttyq statistika bjurosy [Bureau of National statistics agency for strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan]. – URL: <https://www.stat.gov.kz/> [in Kazakh]
9. Eurazijalyq jekonomikalyq komissija [Eurasian Economic Commission]. – URL: <https://eec.eaeunion.or> [in Kazakh]
10. Social'no-jekonomicheskoe razvitie Respubliki Kazakhstan [Socio-economic development of the Republic of Kazakhstan]. – 2023. – S. 73–74. – URL: <https://stat.gov.kz/upload/iblock/f94/> [in Russian]
11. Dinamika social'no-jekonomicheskix pokazatelej Respubliki Kazakhstan 2020–2023 gg., dinamicheskie tablicy [Dynamics of socio-economic indicators of the Republic of Kazakhstan 2020–2023, dynamic tables]. – URL: <http://stat.gov.kz/> [in Russian]
12. Koncepcii migracionnoj politiki Respubliki Kazakhstan na 2007–2015 gody. Ukaz Prezidenta RK ot 28 avgusta 2007 goda №399 [Concepts of migration policy of the Republic of Kazakhstan for 2007–2015. Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated August 28, 2007, №399]. – URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/> [in Russian]
13. Komitet gosudarstvennyh uslug Ministerstva cifrovogo razvitija, innovacij i ajerokosmicheskoy promyshlennosti Respubliki Kazakhstan [Public services Committee of the Ministry of digital development, innovations and aerospace industry of the Republic of Kazakhstan]. – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/kgu?lang=kk> [in Russian]

Абдраманова У.Е., Ниеталина Г.К., Таяуова Г.Ж., Мухамеджанова А.А.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ МИГРАЦИОННОЙ ОТРАСЛИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Аннотация

В статье проанализировано современное состояние цифровизации миграционной отрасли в Республике Казахстан. Показано, что внедрение современных цифровых технологий и информационно-технических средств в механизмы государственного управления миграцией объективно неизбежно в контексте глобального цифрового перехода и возрастающей роли миграционного фактора для экономики. Цель исследования - анализ состояния цифрового перехода в миграционной сфере Республики Казахстан. Для решения поставленных задач использовались общенаучные методы и подходы, включая сравнительный, количественный анализ и методы анализа статистических данных. Определено, что будут созданы государственные программы развития цифровизации, поставлены задачи по совершенствованию правового регулирования и безопасности. Показано, что цифровизация экономических процессов охватывает все сферы жизни, включая миграционные процессы, и может принести большие преимущества органам государственного управления, гражданам и бизнесу. Проведен обзор миграционной ситуации и коэволюции миграционного регулирования в Казахстане за последние годы. Путем параллельного рассмотрения политико-правовых решений и практики цифровизации миграционной отрасли обобщены текущие результаты и трудности. Проанализированы существующие цифровые платформы, направленные на упрощение миграционных процедур и повышение прозрачности взаимодействия между гражданами и государственными органами. Рассмотрены перспективы дальнейшего внедрения цифровых решений в управление миграционными потоками и мониторинг миграционных процессов. Результаты исследования позволили дать конкретные рекомендации по улучшению текущего состояния цифровизации миграционной отрасли.

Abdramanova U., Nietalina G., Tayauova G., Mukhamejanova A.

DIGITALIZATION OF THE MIGRATION INDUSTRY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN: STATE AND PROSPECTS

Annotation

The article analyzes the current state of digitalization of the migration sector in the Republic of Kazakhstan. It is shown that the introduction of modern digital technologies and information technology tools into state migration management mechanisms is objectively inevitable in the context of global digital transition and the increasing role of the migration factor for the economy. The research objective is to analyze the state of digital transition in the migration sphere of the Republic of Kazakhstan. To solve the set tasks, general scientific methods and approaches were used, including comparative, quantitative analysis and statistical data analysis methods. It was determined that state programs for digitalization development will be created, and tasks for improving legal regulation and security will be set. It is shown that digitalization of economic processes covers all spheres of life, including migration processes, and can bring great advantages to government agencies, citizens, and business. A review of the migration situation and co-evolution of migration regulation in Kazakhstan in recent years was conducted. Through parallel consideration of political-legal decisions and digitalization practices in the migration sector, current results and difficulties were summarized. Existing digital platforms aimed at simplifying migration procedures and increasing transparency of interaction between citizens and government agencies were analyzed. Prospects for further implementation of digital solutions in migration flow management and monitoring of migration processes were considered. The research results made it possible to provide specific recommendations for improving the current state of digitalization in the migration sector.

